

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א שנאמרו בסעודת ל"ג בעומר תשע"ט לפ"ק

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויען - גליון אלף צ"ט

מתו, ולשמחה מה זה עושה. ובגמרא (תענית שם) מבואר עוד, שעד שלא כלו מתו מדבר לא היה הדבור עם משה [ביחוד וחיבה] ע"ש. וברש"י לפיכך יום טוב הוא ע"ש. ופירושו דעבור שפסקו מתי מדבר למות בשנה האחרונה, אינו מספיק לקבוע יום זה טוב לדורות, אלא לאותו דור בלבד, אבל חזרת הדיבור למשה, מראה על חיבת עם ישראל בכללותם.

ואולי יש לומר ליישב הדברים, כי לכאורה תקשה איך גברה מדת הדין להמית תלמידי רבי עקיבא בשביל שלא נהגו כבוד זה לזה, שאין בזה ביטול מצוה מן התורה, ומכל שכן שאין על זה חיוב מיתה. אך הנה נצטוינו ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך (דברים ו-א), ופירשו בו חז"ל (יומא פו.), שיהא שם שמים מתאהב על ידך, שיהא קורא ושונה ומשמש תלמידי חכמים, ויהא משאו ומתנו באמונה, ודבורו בנחת עם הבריות, מה הבריות אומרות עליו, אשרי אביו שלמדו תורה, אשרי רבו שלמדו תורה, אוי להם לבריות שלא למדו תורה, פלוני שלמדו תורה ראו כמה נאים דרכיו כמה מתוקנים מעשיו, עליו הכתוב אומר (ישעיה מט-נ) ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר. אבל מי שקורא ושונה ומשמש תלמידי חכמים, ואין משאו ומתנו באמונה, ואין דבורו בנחת עם הבריות, מה הבריות אומרות עליו, אוי לו לפלוני שלמד תורה, אוי לו לאביו שלמדו תורה, אוי לו לרבו שלמדו תורה, פלוני שלמד תורה ראו כמה

ענין השמחה בל"ג בעומר נאמרו כמה טעמים. בטור (א"ח סימן תצג) כתוב, כי אמרו חז"ל (יבמות סב:) שנים עשר אלף זוגים תלמידים היו לו לרבי עקיבא מגבת עד אנטיפרס, וכולן מתו בפרק אחד, מפסח ועד עצרת, מפני שלא נהגו כבוד זה לזה וכו' ע"ש. ולכן נוהגין שלא לישא אשה בין פסח לעצרת, שלא להרבות בשמחה וכו', ויש מסתפרין מל"ג בעומר ואילך, שאומרים שאז פסקו מלמות ע"ש. ובביאור הגר"א (שם) דלכן מרבין בו קצת שמחה, על דרך שאמרו (תענית ל:) לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב, יום שכלו בו מתי מדבר ע"ש.

ובפרי חדש (שם סק"ב) הקשה, שמחה זו למה, הרי לא נשאר אחד מהם, וכולם מתו, ומה טיבה של שמחה זו. ואפשר שהשמחה היא על אותם תלמידים שהוסיף אחר כך רבי עקיבא שלא מתו כאלו, שהם העמידו תורה אותה שעה ע"כ. וביאור הדברים, שמי שנגזר עליו שכל בניו ימותו, ומתו כולם, וכי שייך שמחה שפסקו למות, הרי כולם מתו ולא נשאר אחד. וכיון שמתו כל תלמידיו של רבי עקיבא לשמחה מה זה עושה. אך לכאורה תקשה קושיא זו גם על שמחת ט"ו באב, שכלו מתי מדבר, ולשמחה מה זה עושה. אך מבואר בתוספות (בבא בתרא קכא.) שבאותה שנה היו צריכין עדיין למות ט"ו אלפים אנשים, וביטל מהן הגזירה ולא מתו ע"ש. ושפיר יש שמחה באותו יום שנתבטלה הגזירה, אבל בתלמידי רבי עקיבא כולם

אלפי תלמידי חכמים, אבל מצד שני יש בזה טובה רבה לעולם, ושמחה שתלמידים כאלו לא יהיה להם פירות ופרי פירות כמותם, שילכו בדרכיהם.

והנה מצינו בקריעת ים סוף, ולא קרב זה אל זה כל הלילה (שמות יד-ב), בקשו מלאכי השרת לומר שירה, אמר להם הקב"ה מעשה ידי טובעים בים, ואתם אומרים שירה (מגילה י). ולכאורה הרי אחר זה אמרו שירה משה ובני ישראל יחד. וביאר בישועות מלכו (להגאון מקוטנא זצ"ל), כי בשעה שרופאים מבצעים ניתוח בגופו של חולה מסוכן, אף כי נחוץ הדבר מאוד, בכל זאת אין משמיעים קול שירה בשעת מעשה, שכן ניתוח מכאיב הוא זה. רק לאחר שהניתוח עובר בשלום יש מקום לשמחה ולשיר. הוא אשר אמר הקב"ה, עכשיו כאשר מעשה ידי טובעים בים, בשעת בצוע ניתוח מסוכן, כשאנשים טובעים בים, אף כי נחוץ הדבר מאוד להעניש את הרע, בכל זאת הרי זה ניתוח קשה ומכאיב, ואין השעה כשרה לשירה. לעומת זה, לאחר הניתוח, באבוד רשעים רנה (משלי יא-ז), אפשר לשיר לשם תועלת ע"כ.

ועל דרך זה מצינו גם בחורבן בית המקדש שדרשו חז"ל מזמור לאסף אלקים באו גוים בנחלתך וגו' (תהלים ט-א), קינה לאסף מיבעי ליה. אלא כך אמר אסף שירה על שכילה הקב"ה חמתו בעצים ואבנים שבביתו, ומתוך כך הותר פליטה בישראל, שאלמלא כך לא נשתייר משונאי ישראל שריד, וכן הוא אומר (איכה ד-יא) כלה ה' את חמתו ויצת אש בציון (איכ"ר ד-יד) ע"כ. (הובא ברש"י קידושין לא:). הרי לנו, שהגם שחורבן בית מקדשינו היא צער ואבילות נוראה, מכל מקום אחר כך יש בזה גם 'מזמור' לאסף, על החסד שעבור זה לא פגע הדין בכלל ישראל. וכן הוא גם בתענית של תשעה באב, שלענין כמה דברים מקילין בו, מפני שקרא עלי מועד.

וכמו כן אנו מתאבלים כל ימי הספירה על מיתתן של תלמידי רבי עקיבא, שהיה בימים הללו, אבל אחר

מקולקלין מעשיו וכמה מכוערין דרכיו, ועליו הכתוב אומר (יחזקאל לו-ב) באמור להם עם ה' אלה ומארצו יצאו ע"כ. ואמרו (שם) שזהו בגדר חילול השם שתשובה ויום הכיפורים ויסורין תולין ומיתה ממרקת ע"ש. ומבואר ברמב"ם (ה' יסודי התורה ה-יא) דהכל לפי גדלו של חכם צריך שידקדק על עצמו יותר, ויעשה לפנים משורת הדין ע"ש.

ואם כן תלמידי חכמים המתנהגים במדות מגונות, הם מחללים שם שמים, וכאשר יתעלו להיות מרביצי תורה, הם יעמידו תלמידים כמותם, בלי מדות נכונות, וכמאמרם (ערכין יז) דור לפי פרנס, לענין תוקפא [כעס] וניחותא [נוח לרצות] ע"ש. והרי אמרו (שבת קיד.) כל תלמיד חכם שנמצא רבב [שומן וחלב] על בגדו חייב מיתה [שצריך להיות חשוב והגון לכבוד תורתו] שנאמר (משלי ח-לו) כל משנאי אהבו מות, אל תקרי משנאי אלא משנאי [שממאסין עצמן בעיני הבריות, והבריות אומרים אוי להם ללומדי התורה שהם מאוסים ומגונים, נמצא זה משנאי את התורה] ע"כ.

ונראה דזהו שדרש רבי עקיבא, ואהבת לרעך כמוך (ויקרא יט-יח), זה כלל גדול בתורה (רש"י שם). והיינו שאלו שיש עליהם כתר תורה, מצוה זו היא כלל גדול אצלם, שהם צריכין להיות זהירין ביתר שאת באהבת הבריות, כי הנהגתם במדה זו, משפיע הרבה על דורם, לטוב או למוטב.

ואם כן תלמידי רבי עקיבא שהיו גדולים מאד בתורה, הרי ברבות הימים הם יהיו המרביצי תורה בישראל, וסופן של תלמידים כאלו יהיה שיעמידו דורות של עזי פנים, המשניאים את ה' ותורתו. ומצינו בבן סורר ומורה שנהרג על שם סופו, אמרה תורה ימות זכאי ואל ימות חייב (סנהדרין עב:). ועל דרך זה היה מיתתן של תלמידי רבי עקיבא שלא נהגו כבוד זה בזה, הם אינם חייבים מיתה עבור זה, אלא לפי שהיו באמת גדולי תורה נסתלקו כולם שלא יביאו קלקול לעולם כשיתגדלו. – ומעתה מיתת כ"ד אלף תלמידי רבי עקיבא, מצד אחד יש בזה צער ואבילות רב, מיתת

(ו-ד) כך היא דרכה של תורה, פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה, ועל הארץ תישן, וחיי צער תחיה, אם אתה עושה כן אשריך וטוב לך. הרי דעיקר קנין תורה היא לפי העמל והדחק שנותן עבורה. ובהיותם במדבר נפל להם מן לאכול, אשר טעם כל המינין טעמו במן, טעמן וממשן (וימא עה.), והיו יכולים להרגיש בהמן טעמם של כל המאכלים המובחרים ביותר בעולם. והיה זה נסיון לישראל, אם יסתפקו לטעום במן רק את טעמה של פת במלח, כדי שיוכלו לזכות בתורה. וזהו שאמר למען ענותך לנסותך לדעת 'את אשר בלבבך', מה תהא כוונתך בשעה שתאכל את המן, אם תתן דעתך על מטעמים ומעדנים, או על פת במלח ע"כ.

והנה מי שאין לפניו רק פת במלח, אין כל כך חידוש במה שמסתפק במועט ועוסק בתורה. אבל כאשר מאכלו בפיו, ובמחשבה קלה יוכל לטעום מעדנים, ואף על פי כן מכניע נפשו שלא ללכת אחר תאוות לבו, ומרעיב עצמו בעינוי לטעום רק פת במלח, זהו הקרבה אמיתית עבור תורה, וחוכין על ידה לכתרה של תורה. וזהו שהעיד הכתוב על ישראל קדושים, ויענך וירעיבך ויאכילך את המן, שהתנהגו ישראל עם המן בעינוי, שהרעיבו את נפשם מלטעום טעם מעדנים, ובאופן כזה האכילך את המן.

והנה אמרו (מגילה ו.) אם יאמר לך אדם יגעתי ולא מצאתי אל תאמן, יגעתי ומצאתי תאמן ע"כ. ולכאורה מציאה באה בהיסח הדעת ולא ביגיעה, ולמה אמר יגעתי ומצאתי. ועיין בזה בתהלים תפלה למשה (תהלים קיט-קסב) שפעמים מצטער עצמו הרבה להבין, ואינו מבין, וברגע אחד נפתחין לו שערי אורה, אורות גדולים מאד, והרי זה כמציאה אחר היגיעה ע"ש.

ועל פי דרכו יש לבאר יותר, דאיתא במשנה (אבות ו-ב) כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה וכו', ומגלים לו רזי תורה, ונעשה כמעין שאינו פוסק וכנהר שמתגבר והולך ע"ש. והוא כעין שמצינו אצל אברהם אבינו

מיתתן יש יום של שמחה, שלא נשארו תלמידים אלו מורי דרך להכלל ישראל, אלא כנגדם עמדו החמשה תלמידים הגדולים, והם העמידו תורה בישראל. ומהם התנא רבי שמעון, אשר כתר עליון לו נגלה (בפיוט ואמרתם כה לחי), והיינו דאיתא במשנה (אבות ד-יב) רבי שמעון אומר שלשה כתרים הם, כתר תורה וכתר כהונה וכתר מלכות, וכתר שם טוב [מי שיש בידו מעשים טובים, ושמועתו טובה מחמת מעשיו. רע"ב] עולה על גביהן ע"כ. ואם כן הכתר שם טוב היא העליון על כל הכתרים, ובזה נתעלה רבי שמעון.

*

והנה בשו"ת חתם סופר (יו"ד סימן רלג ד"ה אמנם) כתב טעם חדש על שמחת ל"ג בעומר, דאיתא במדרש שמיום שכלה החררה שהוציאו ממצרים, הלכו שלשה ימים בלא לחם ואחר כך ירד המן. אם כן היה הורדת המן ביום ל"ג בעומר, וראוי לעשות לזה זכר טוב. (וסיים, אך הוא נגד הש"ס פרק רבי עקיבא שבת פז:). ע"כ. והכפיל דבריו בתורת משה השלם (סוף סדר דברים קצב). שעד ט"ו אייר היה להם ממה שהוציאו ממצרים (רש"י שמות טו-א), ואין הקב"ה משהה לצדיקים בצרה יותר משלשה ימים (ב"ר צא-ז), וירד המן ב"ח שהוא ל"ג בעומר ע"ש.

ונראה לקשר הדברים עם יום שמחתו של רבי שמעון בן יוחאי, דהנה בירידת המן נאמר, ויאמר ה' אל משה, הנני ממטיר לכם לחם מן השמים, ויצא העם ולקטו דבר יום ביומו, למען אנסנו הילך בתורתך אם לא (שמות טו-ד). ורש"י פירש למען אנסנו אם ישמרו מצות התלויות בו, שלא יותירו ממנו, ולא יצאו בשבת ללקוט ע"כ.

אך יש לומר בזה עוד, דהנה להלן במשנה תורה כתיב, וזכרת את כל הדרך אשר הוליכך ה' אלקיך זה ארבעים שנה במדבר, למען ענותך לנסותך לדעת את אשר בלבבך, התשמור מצותיו אם לא, ויענך וירעיבך ויאכילך את המן (דברים ח-ב). ופירש בקהלת משה, דאיתא במשנה (אבות

(ב"ר סא-יא) שזימן לו הקב"ה שתי כליותיו כמין שתי רבנים, והיו נובעות ומלמדות אותו תורה וחכמה ע"ש.

ומבואר בפרי עץ חיים (שער קריאת שמע שעל המטה פרק א), פעם היה ישן מורי [האר"י] ז"ל ביום שבת שינת צהרים, ונכנס רבי אברהם הלוי, ומצאו שהיה ישן ב' או ג' שעות, והיה אומר כי השינה מכלל עונג שבת, ומצאו שהיה מרחש בשפתיו. בין כך ובין כך נתעורר הרב, אמר לו ימחול אדוני שהקצתי אותו משינתו. אמר לו, ומה היה אדוני מרחיש בשפתיו. אמר לו, חייך שעסקתי עכשיו בישיבה של מעלה, בפרשת בלק ובלעם, דברים נפלאים. ואמר לו, יאמר מעלת כבוד תורתו לי מהני מילי מעלייתא. אמר לו, חייך אם הייתי דורש שמונים שנים רצופים יומם ולילה מה ששמעתי עתה, איני יכול להשלים.

וכן היה מנהגו ז"ל כשהיה ישן, היה מביאים אותו לפני סוריאל שר הפנים, והיה שואלו באיזה ישיבה הוא רוצה לילך, והיה מוליכין אותו. ופעם היה בוחר בישיבה של מעלה, ולפעמים בישיבת רבי עקיבא, ולפעמים בישיבת משה רבינו, ולפעמים בישיבת רבי מאיר. וכן על דרך זה בכל מקום שהיה רוצה עכ"ל.

ואם כן על ידי היגיעה בתורה זוכה שמשפיעין לו חכמה מן השמים, שהם יותר מגדר האנושי להשיג, שאי אפשר להשיג זאת ביגיעה, אלא נותנין לו מתנה מן השמים עבור יגיעתו, וזהו בחינת מציאה, יגעת ומצאת תאמן. אבל לזה אי אפשר לזכות רק מי שמפקיר עצמו לתורה, להיות פרוש מתענוגי עולם, ולומד תורה לשמה.

והנה התורה הקדושה נקראת לחם כמו שנאמר (משלי ט-ה) לכו לחמו בלחמי. ומה שמגלין להאדם רזי תורה ונעשה כמעייין, זהו 'לחם מן השמים', מתנת אלקים. וכאשר היו במדבר והתחיל המן לרדת, שהיו יכולין לטעום בו כל

הטעמים, והיו פורשים עצמם מתענוגם, ולא טעמו בו רק פת במלח, לעומת זה נפתח להם בזה אז שערי שמים, שיתדבקו בתורת ה' עד שיפתחו לבם בתורה כמעייין המתגבר. וזהו שאמר ה', הנני ממטיר לכם 'לחם מן השמים', השגה בתורה מלמעלה יותר מגדר האנושי. וזהו בחינת מטר, שהמפתח הוא רק ביד של הקב"ה (תענית ב.). ולזה יוכלו להגיע על ידי המן שילקטו יום יום, 'למען אנסנו', שבזה ינסה את כל אחד ואחד מהו רוצה לטעום בהמן, 'הילך בתורתי אם לא', אם הוא מוכן להיות מוסיף והולך בתורתי אם לא.

ואם כן השפעת התורה, לחם מן השמים, שיוכל האדם להגיע למדריגה זו, לשמוע ולקבל תורה מן השמים, היה ביום ל"ג בעומר. ולמדה זו זכה רבי שמעון בהמערה, שהיה מופרש מהעולם באופן נפלא, ומאכלו היה רק החרובין י"ג שנה שלימות. ופרישות אכילה זו לא היתה מאונס, עבור שלא היה להם מאכל אחר, דמבואר בזהר חדש (פ' תבא עג.) ובתקוני זוהר (הקדמה ב.) שבהיותם במערה בא אליהו הנביא ללמוד עמו פעמיים בכל יום ע"ש. ואם כן היה אליהו המבשר בשורות טובות יכול להביא לפניהם לאכול מה שהיו רוצים, ולא הוצרכו לנס מן השמים דאיברי להו חרובא. אלא הם לא רצו לטעום מעדנים, רק חרובין כדי חיותם.

ואם כן היה אצלם דוגמת המן, שהיה בידם לטעום כל הטעמים בהמן, והפרושים לא טעמו רק טעם לחם, ובזה זכו להמטיר להם לחם מן השמים. ולמדריגה זו זכה גם רבי שמעון בהמערה. ועל כן יום ל"ג בעומר, יום ירידת המן, שבזה ירד אז גם השפעת לחם של תורה מן השמים, הוא יום שמחתו של רבי שמעון. אשר זכותו יגן עלינו, להמליץ טוב על הכלל ישראל, לבטל מהם כל גזירות רעות, ולהשפיע לכולם בני חיי ומזוני רויחי, עדי נזכה לשמוע קול מבשר בביאת בן דוד במהרה בימינו אמן.

